

С. В. БОБРОВНИК. КОНФЛІКТ І КОМПРОМІС У РІШЕННЯХ МІЖНАРОДНИХ СУДОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ЯК МІЖНАРОДНІЙ СКЛАДОВІЙ ПРАВОТВОРЧОСТІ УКРАЇНИ

Досліджено міжнародну складову правотворчості як фактора формування системи національного законодавства держави. Автором проаналізовано конфлікт і компроміс у такій складовій міжнародної правотворчості, як рішення міжнародних судових інституцій.

Ключові слова: правовий конфлікт в міжнародній правотворчості, правовий компроміс врегулювання правових конфліктів, міжнародна складова правотворчості.

Исследована международная составная правотворчества как фактора формирования системы национального законодательства государства. Автором дается анализ конфликта и компромисса как составляющих международного правотворчества – решения международных судебных институций.

Ключевые слова: правовой конфликт в международном правотворчестве, правовой компромисс, урегулирование правовых конфликтов; международная составляющая правотворчества.

The subject-matter of the study is the international lawmaking constituent as a factor of forming the national legislative system. The author analyses conflict and compromise in such international lawmaking constituents as international agreements and contracts, international legislature decisions, international customs acknowledged by the state as obligatory regulators of social relations.

Key words: legal conflicts at the international lawmaking process, means of legal compromise, legal conflicts settlement, the international constituent of the legislative system.

Проблеми міжнародної правотворчості держави не належать до малодосліджених. Окремі її аспекти були предметом наукових пошуків таких вчених, як А.С. Васильєва, Ж.О. Дзейко, В.Н. Денисов, А.П. Заєць, Н.М. Кресовська, М.І. Козюбра, Л.А. Луць, М.М. Марченко, А.С. Піголкін, В.Ф. Погорілко, Н.М. Оніщенко, А.Ф.Черданцев та ін. Однак, аналіз конфлікту і компромісу у міжнародній складовій правотворчості держави ще не був досліджений на науковому рівні. Метою цієї публікації є визначення аспектів прояву конфлікту і компромісу у міжнародній складовій правотворчості України шляхом дослідження рішень міжнародних судових інстанцій.

За період державної незалежності з 1991 до 2010 року Україна ратифікувала значну кількість міжнародних конвенцій з різних сфер суспільних відносин. Особливої уваги заслуговує Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція 1950 р.), ратифікована Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/971.

Приєднавшись до вказаного документу, Україна визнала юрисдикцію Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Таким чином, народ України здобув можливість захищати власні права та свободи на міжнародному рівні, а саме – шляхом звернення до ЄСПЛ. Наша держава приєдналася до однієї з найбільш ефективних у світі системи міжнародних норм для захисту прав людини. Саме ЄСПЛ вважається на сьогодні чи не найпрогресивнішою у світі інстанцією захис-

---

© БОБРОВНИК Світлана Василівна – кандидат юридичних наук, професор кафедри теорії та історії держави і права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ту прав і свобод особи.

З моменту ратифікації Україною Європейської конвенції про захист прав людини до Європейського суду звернулося більше 20 тис. українських громадян і юридичних осіб. За цей час було ухвалено понад 400 рішень щодо України. У 2008 р. Європейський суд виніс 110 ухвал, згідно з якими з України на користь позивачів стягнули 20,5 млн. грн.: 5 млн. грн. витрачені на відшкодування морального збитку і 15 млн. грн. – на виконання рішень національних судів. За перше півріччя 2009 р. Європейський суд виніс 58 ухвал щодо України. Станом на початок 2010 р. у провадженні Європейського суду перебувало близько 10000 справ проти України, внаслідок чого вона піднялася з п'ятого на третє місце в загальному рейтингу кількості справ цього Суду.

З соціально-правової точки зору, звернення громадянина України до ЄСПЛ є результатом неможливості захисту ним свого права всіма доступними національними засобами (аж до рішення Верховного Суду України). Вичерпання національних засобів захисту прав особи призводить до виникнення зовнішнього правового конфлікту (на зовнішньому рівні взаємодії суб'єктів) між нею і державою в особі судових органів. Винесення ЄСПЛ рішення на користь особи офіційно підтверджує це. В свою чергу воно також є елементом правокompromісного упорядкування конфліктів між громадянином і державою.

Так, у рішенні ЄСПЛ по справі «Півень проти України» від 29.06.2004 р. суд встановив, що держава Україна зобов'язана сплатити заявнику грошову заборгованість за несвоєчасну виплату надбавки за вислугу років і грошової допомоги на оздоровлення громадянки Півень Ірині Валеріївни, а також грошову суму в якості компенсації за моральну шкоду заподіяну під час використання національних судових інституцій². Яскраво конфліктний характер взаємовідносин держави і громадянина, у зазначеній ситуації, проявлявся в тому, що рішення національних судових інстанцій просто не виконувалися і громадянка І.В. Півень за період з лютого 1999 р. по квітень 2001 р. з-за цього була змушена необгрунтовано значну кількість разів звертатися до суду з цього приводу. Рішення ЄСПЛ як найвищої інстанції має пряму дію, а відповідно – усуває конфліктогенний потенціал взаємовідносин громадянина з власною державою.

Проте, практика розгляду звернень громадян України до ЄСПЛ реально довела, що виконання рішення вказаного суду на території України потребує спеціального правового механізму. У противному випадку ратифікація Конвенції 1950 р. є лише юридичною фікцією, що не відповідає правовому характеру державного устрою України. В такій ситуації Конвенція 1950 р., як юридичний засіб захисту прав і свобод громадян України не буде реалізовувати свою сутність і, як зазначає Т.І. Пашук, сфера правового регулювання захисту прав і свобод громадян буде втрачати соціальну ефективність правового регулювання³.

Тривалий час в Україні не існувало спеціального законодавчого акта, який би регулював виконання рішень ЄСПЛ, однак 23.02. 2006 р. було прийнято Закон України № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»⁴ (далі – Закон про рішення ЄСПЛ). Так, статті 2 і 3 Закону про рішення ЄСПЛ встановили, що виконання рішення ЄСПЛ є обов'язковим на території України і здійснюється Державною виконавчою службою за рахунок державного бюджету. Остаточне рішення ЄСПЛ на користь стягувача приводить до задоволення індивідуального інтересу заявника. Окрім виплати справедливої сатисфакції (грошового відшкодування на користь заявника) та

вжиття додаткових заходів індивідуального і загального характеру, рішення ЄСПЛ зобов'язує державу вжити так званих заходів загального характеру (стаття 13 Закону про рішення ЄСПЛ), які спрямовані на уникнення аналогічних порушень прав і свобод людини в майбутньому.

Таким чином, виконання рішень ЄСПЛ передбачає: виплату заявнику відшкодування, передбаченого в рішенні ЄСПЛ, вжиття додаткових заходів індивідуального характеру і вжиття заходів загального характеру.

Прийняття згаданого вище Закону про рішення ЄСПЛ, в цілому, мало позитивні наслідки. Наприклад, це офіційно засвідчило прагнення України до міжнародного співробітництва, забезпечення практичної дії Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини на території України.

Як зазначає Н. Коломієць, виконання рішень Європейського суду з прав людини має суттєве значення не лише стосовно захисту прав людини в конкретному випадку, але й запроваджує механізми для покращання існуючих засобів захисту прав людини в цілому⁵.

Разом з тим, очевидно, що Україна є країною молодої демократії, а тому ЄСПЛ дуже часто об'єктивно не в змозі вирішити всі проблеми з порушенням прав людини у пострадянських країнах. При цьому, офіційне визнання цього означало б, що порушення прав людини в цих країнах є системними, і принцип верховенства права в них не діє. З огляду на це, Європейський суд уникає ухвалення радикальних рішень, оскільки це може призвести до їх невиконання, як наслідок – його діяльність втратить сенс. Суд змушений балансувати між додержанням прав людини і можливістю виконання його рішень державами-порушниками. Подібний баланс інтересів інкорпорований у практику Суду, що, на наш погляд, надає консерватизму його діяльності. Ця обставина обумовлює ситуацію, коли виконання рішення ЄСПЛ в Україні створює фактичні і юридичні передумови для внутрішніх конфліктів у правотворчості.

Таким чином, виконання рішень ЄСПЛ на території України має власну специфіку, що проявляється у формуванні внутрішнього конфлікту між змістом норм актів національного права, які регламентують порядок виконання рішення ЄСПЛ на користь громадянина України. Особливо це простежується при науковому аналізі деяких аспектів виконання рішення ЄСПЛ на території України. У цьому аспекті доцільно вести мову про особливості здійснення заходів загального і індивідуального характеру, що сприяють відновленню прав особи, на користь якої винесено рішення ЄСПЛ, а також організаційно-правові основи виконання рішень ЄСПЛ в Україні.

Розгляд особливостей здійснення заходів загального і індивідуального характеру, що сприяють відновленню прав особи, на користь якої було прийнято рішення ЄСПЛ, почнемо з аналізу статті 13 Закону про рішення ЄСПЛ⁶. Положення вказаної статті свідчать про зобов'язання України вжити заходів загального характеру з метою забезпечення додержання Україною положень Конвенції 1950 р., зокрема, усунути порушення та недоліки системного характеру, які виявлені у рішенні ЄСПЛ, а також підстави для повторного надходження до суду заяв проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в ЄСПЛ.

З огляду на це, можна стверджувати, що винесене ЄСПЛ рішення по конкретній справі є прецедентним за своїм характером і суд, з метою економії часових і організаційно-технічних ресурсів, намагається уникнути розгляду аналогічних справ у майбутньому. Наявність прецедентної складової у законодавстві

України також відображає міжнародний характер правового компромісу і правового конфлікту у вітчизняній правотворчості.

При цьому одним з найважливіших правокомпромісних засобів при застосуванні прецедентів ЄСПЛ в Україні є внесення змін до чинного законодавства України, положення якого сприяли порушенню державою конкретного права особи.

Кожне судове рішення національного суду будь-якої інстанції має суб'єктивний елемент у своєму змісті. Отже, рішення судді українського суду, як індивідуальний правозастосовчий акт, який визнається рішенням ЄСПЛ таким, що порушує права особи, не є індикатором недосконалості українського законодавства. В той же час, формально, стаття 14 Закону про рішення ЄСПЛ⁷ зобов'язує Орган представництва ЄСПЛ в Україні упродовж одного місяця з дня одержання повідомлення про набуття рішенням ЄСПЛ статусу остаточного, надіслати до Кабінету Міністрів України подання з пропозиціями щодо внесення змін до чинного законодавства, положення якого сприяють порушенню прав і свобод людини. Одержавши подання, Прем'єр-міністр України відповідно до статті 15 Закону про рішення ЄСПЛ⁸, визначає центральні органи виконавчої влади, які є відповідальними за усунення таких правових прогалин та колізій, та невідкладно дає їм відповідні доручення. Після того, центральний орган виконавчої влади, визначений у дорученні Прем'єр-міністра України, вносить до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо прийняття нових, скасування чинних нормативно-правових актів або внесення до них змін. У результаті Уряд повинен у порядку законодавчої ініціативи внести до Верховної Ради України законопроект щодо прийняття нових, скасування чинних законів або внесення до них змін з метою узгодження чинного законодавства із рішеннями ЄСПЛ.

Виконання зазначеної вище процедури, з одного боку, прямо зобов'язує Верховну Раду України і Кабінет Міністрів України активізувати здійснення правотворчих повноважень, так як дія принципу верховенства права в Україні вимагає від державних органів чіткого і неухильного дотримання закону у своїй діяльності. З іншого боку, зміна законодавства в зв'язку з чинністю рішення ЄСПЛ та відповідні дії суб'єктів правотворчості є не завжди обґрунтованим і виправданим.

Така ситуація ще раз вказує на породження внутрішнього і зовнішнього конфлікту за рахунок міжнародної складової в сфері правотворчості. Річ у тім, що дійсно, у деяких випадках причина порушення права конкретного громадянина є більш-менш очевидною та коріниться у недосконалих положеннях певного нормативно-правового акту системи національного законодавства України, або взагалі у відсутності такого акту. Разом з тим, згадане законодавче формулювання є досить загальним і абстрактним. Практично, визначити акт національної системи законодавства, положення котрого сприяли вчиненню порушення державою конкретного права особи у більшості випадків неможливо. Як наголошує з цього приводу Д.Супрун, у багатьох випадках причини порушення прав заявника не є однозначно очевидними і пов'язані з проблемою різного тлумачення чи застосування національними інстанціями внутрішньодержавного права⁹. Порушення права громадянина відбувається в процесі його взаємостосунків з державними органами. Нездатність національних державних органів ефективно захистити право (інтерес) громадянина змушує його звертатися до міжнародної інстанції – ЄСПЛ.

Наведене вище підтверджується існуючою практикою ЄСПЛ. В якості при-

клада можна навести рішення ЄСПЛ у справі «Меріт проти України» від 30.03.2004 р.¹⁰ В рішенні ЄСПЛ встановив, що стосовно пана Меріта Україна порушила положення статті 6 («право на справедливий і відкритий розгляд справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом») і статті 13 («право людини на ефективний засіб захисту у відповідному національному органі, незалежно від того, що порушення було вчинено особами, які діяли в офіційній якості») Конвенції 1950 р. Суд прийшов до висновку, що тривалість судового провадження у національних судових інстанціях України була надмірною і юридичних засобів захисту від такого порушення прав у позивача не залишалося. Суд застосував правоположення, згідно з яким з метою запобігання виникнення таких ситуацій і майбутньому на рівні національної правової системи, держава повинна вжити заходів щодо пришвидшення процедури розгляду справи у суді і присікти порушення прав конкретної людини. Т.І. Пашук називає такий захід «присікальним»¹¹. Цього можна досягти лише шляхом внесення змін до діючого процесуального законодавства в частині регламентації судового розгляду справи. Разом з тим, суб'єкту правотворчості важко визначити яку саме статтю певного нормативного акта слід змінювати з метою пришвидшення порядку судового розгляду справи. Така ситуація є, фактично, внутрішнім конфліктом у правотворчості.

В продовження наведеного вище логічним буде додати те, що порушення права особи відбувається переважно в процесі правозастосування, а не внаслідок недосконалості змісту норм права. Звідси, перед законодавцем України постає проблема, яку, фактично, справедливо вирішити неможливо: з огляду на виконання міжнародних зобов'язань України відповідно до Закону про рішення ЄСПЛ¹² суб'єкти правотворчості формально зобов'язані змінити зміст, певного нормативно-правового акта. Консерватизм і регуляторна недосконалість цього акту є наслідком колізійності його положень, що вказує на наявність внутрішнього конфлікту у правотворчості України.

Слід зазначити, що зміст статті 17 Закону про рішення ЄСПЛ¹³, в якій зазначається, що національні суди застосовують судову практику ЄСПЛ як джерело права, вказує на те, що національна правова система визнала судовий прецедент в якості нормативного регулятора суспільних відносин.

У свою чергу, специфіка рішень ЄСПЛ полягає у тому, що вони одночасно є причиною внутрішнього правового конфлікту у правотворчості і підґрунтям для правокомпромисного урегулювання суперечностей між положеннями актів національного права. Конституційний Суд України, у разі тлумачення положень законодавства, які за рішенням ЄСПЛ сприяли порушенню права громадянина, обов'язково прийме сторону ЄСПЛ у зв'язку з тим, що Україною ратифікована міжнародна Конвенція 1950 р., яка є частиною чинного законодавства України¹⁴.

Ознаки внутрішнього правового конфлікту у правотворчості можна простежити також і звернувшись до наукового аналізу проблемних аспектів виконання рішень ЄСПЛ в частині вжиття додаткових заходів індивідуального характеру.

Згідно із частиною першою статті 10 Закону про рішення ЄСПЛ¹⁵ з метою забезпечення відновлення порушених прав позивача, крім виплати відшкодування вживаються додаткові заходи індивідуального характеру. Такими заходами, зокрема, є: відновлення попереднього юридичного стану, який позивач мав до порушення державними органами України Конвенції 1950 р. та заходи, передбачені в рішенні про дружнє врегулювання.

Отже, відповідно до законодавства, відновлення попереднього стану можливе шляхом повторного розгляду справи судом або адміністративним органом. Відповідно до пункту а) частини першої статті 11 згаданого вище закону на виконання додаткових заходів індивідуального характеру Орган представництва ЄСПЛ, протягом трьох днів від дня одержання повідомлення про набуття рішенням ЄСПЛ статусу остаточного, надсилає повідомлення позивачу з роз'ясненням його права порушити провадження про перегляд справи або про його право на відновлення провадження відповідно до чинного законодавства.

Позивач, ознайомившись зі змістом повідомлення і бажаючи відновити попередній стан, може використати це право у передбачений чинним законодавством України спосіб. Як приклад, стаття 354 Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 р.¹⁶ (далі – ЦПК) визначає, що визнання судового рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, таким, що порушує міжнародні зобов'язання України, є підставою для перегляду цього рішення. Юридично, це буде мати форму звернення до Верховного Суду України з касаційною скаргою у зв'язку з винятковими обставинами. Однак, як показує судова практика ВСУ в таких справах, можливість перегляду справи у порядку касаційного провадження не означає остаточного відновлення попереднього стану позивача. Причиною цього є недосконалість законодавства. Так, стаття 356 ЦПК передбачає, що питання про допуск скарги до розгляду Верховним Судом України в зв'язку з виключними обставинами вирішується колегією суддів з семи осіб без виклику осіб, що приймають участь у справі. Судді повноправні винести ухвалу про відмову у допуску скарги до розгляду. Така відмова оскарженню не підлягає.

За таких умов формується ситуація, коли норми актів національного законодавства однакової юридичної сили передбачають здійснення додаткових заходів індивідуального характеру, спрямованих на остаточне виконання рішення ЄСПЛ і одночасно, допускають «законні» підстави неможливості здійснення цього. Зазначене є яскравим прикладом внутрішнього правового конфлікту, який формується за рахунок міжнародної складової у правотворчості.

Досить конфліктогенний характер притаманний також нормам актів, які регулюють організаційні питання щодо виконання рішень ЄСПЛ в Україні, яке покладається на Державну виконавчу службу і здійснюється відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 р. № 606-XIV [10] (ст. 2 Закону про рішення ЄСПЛ¹⁷).

Проблематика цих законодавчих положення зводиться до того, що функції Державної виконавчої служби полягають у примусовому виконанні рішень ЄСПЛ і такий порядок вважається стимулятором для добровільного їх виконання. За існуючого правового режиму створюється ситуація, коли державний службовець має виконувати рішення ЄСПЛ проти власної держави і зазначати у відкритому виконавчому провадженні боржником державу Україна¹⁸. Виходить, що службовці Державної виконавчої служби, фактично, зменшують фінансовий потенціал державного бюджету. Така ситуація, як відзначає О.І.Євтушенко, призводить до того, що «державний виконавець опиняється поза межами адміністративної структури, оскільки він має діяти проти власної держави і не повинен підкорятися навіть керівництву країни, оскільки він має діяти фактично проти нього і зобов'язувати його виконувати рішення Європейського суду¹⁹.

З іншої сторони, оскільки Україна ратифікувала Конвенцію 1950 р. і офіційно визнала юрисдикцію ЄСПЛ, такі дії Державної виконавчої служби є формою

виконання Україною своїх міжнародно-правових зобов'язань перед міжнародною спільнотою. Статті 15 і 16 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV прямо зобов'язують державу сумлінно дотримуватись взятих на себе міжнародних зобов'язань.

Отже, у даному випадку ми маємо підстави констатувати правову колізію між нормами різних актів України, що регламентують питання виконання рішень ЄСПЛ в Україні, що вказує на конфліктогенний характер регуляторної дії міжнародного елемента національної системи права.

Таким чином, створюється подвійна ситуація.

По-перше, впровадження прецедентів ЄСПЛ в систему права України, породжує внутрішній конфлікт у сфері правотворчості, який виявляється у вигляді колізій норм і приписів різних законодавчих актів матеріального і процесуального права.

По-друге, найбільш практичним правокомпромісними засобами упорядкування конфліктів у правотворчості, що виникають у зв'язку з виконанням на території України рішень ЄСПЛ, є:

- внесення змін до чинного законодавства в частині вдосконалення правового регулювання, визначення підстав внесення змін до чинних законодавчих актів України, положення яких сприяли порушенню права особи, на користь якої ЄСПЛ винесено рішення;

- ліквідація бінарного характеру змісту норм законодавчих актів, що не дозволяє в повній мірі відновити попередній стан позивача через колізійний характер норм цивільно-процесуального законодавства України (ст. 354 ЦПК), що регламентує порядок порушення провадження про перегляд справи або про його право на відновлення провадження відповідно;

- вдосконалення законодавчого порядку виконання рішень ЄСПЛ Державною виконавчою службою України в частині корекції повноважень органів державної виконавчої служби виконувати рішення ЄСПЛ.

Поряд з ЄСПЛ конфлікти у міжнародній складовій правотворчості України виникають також у зв'язку з функціонуванням в державі Міжнародного комерційного арбітражу (далі – МКАС).

МКАС – це реалія правового й економічного життя в країні. Успішний розвиток цього міжнародного інституту в будь-якій країні є показником рівня загальної правової культури держави, що надає суб'єктам світової економічної діяльності можливість прийнятного для них вирішення суперечок, які виникають у зв'язку з їхньою діяльністю²⁰. З кожним роком таких суперечок стає все більше, що є індикатором розвитку економіки України.

24 лютого 1994 р. було прийнято Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» № 4002-ХП²¹, в основу якого покладено модельний Закон Комісії ООН з прав міжнародної торгівлі (ЮНІСІТРАЛ)²², з двома додатками: «Положенням про Міжнародний комерційний арбітражний суд» та «Положенням про Морську арбітражну комісію при Торговельно-промисловій палаті України».

МКАС при ТПП України визнаний як міжнародний арбітражний суд серед суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і в Україні, і за кордоном. Нині сторонами в спорах, що їх розглядає МКАС при ТПП України, є юридичні особи з десятків країн. Проте діяльність МКАС при ТПП України щодо вирішення спору, так само, як діяльність будь-якого іншого третейського суду, ускладнюється через існування певних конфліктних положень в міжнародному елементі національного законодавства України. Серед них виокремимо наступні:

– МКАС буде правомочний виконувати свої повноваження лише за наявності відповідних арбітражних угод сторін, які регламентують порядок вирішення зовнішньоекономічних суперечок сторін юрисдикції певного арбітражного суду. Українські позивачі чи відповідачі часто помилково покладаються на своє знання Господарсько-процесуального кодексу України № 1798-XII²³. Тим часом він не застосовується в міжнародному арбітражі, регулюючи діяльність лише державних господарських судів. Наслідком цього є іноді й нерозуміння того, що в міжнародному арбітражі превалюючу роль віддано принципу змагальності і що арбітр не буде за позивача чи відповідача шукати доказів їхньої позиції (принцип винності сторін). Поряд з цим, національне законодавство України не передбачає для приватних суб'єктів зовнішньоекономічних відносин обов'язку щодо необхідності укладення подібних арбітражних угод*, що вказує на наявність прогалини в праві (внутрішнього правового конфлікту);

– багато проблем у МКАС України виникає і в зв'язку з недосконалістю правового порядку вручення сторонам кореспонденції. Сьогодні стає актуальним дедалі ширше використання електронних засобів зв'язку, однак це вимагає, по-перше, забезпечення механізму засвідчення документів, що саме потрібний адресат отримав відповідне повідомлення, а по-друге – забезпечення конфіданційного розгляду суперечки, тобто максимального унеможливлення доступу до інформації третіх осіб. Дані питання наразі неурегульовані і потребують унормування в порядку правотворчості. В протилежному випадку формується прогалина в праві, що є внутрішнім конфліктом правотворчості.

З огляду на зазначене, правокомпромісними засобами урегулювання зазначених внутрішніх правових конфліктів у даному секторі міжнародної складової правотворчості України є:

– з метою захисту інтересів українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності доцільно врегулювати на законодавчому рівні обов'язковість укладання ними арбітражних угод сторін. Це стане важливою правовою гарантією законного захисту їх прав і інтересів на випадок виникнення суперечок;

– вдосконалити порядок обміну кореспонденцією між суб'єктами, які звертаються до МКАС України шляхом нормативного врегулювання цього питання (враховуючи організаційно-технічний характер цього питання зробити це доцільно буде шляхом розробки підзаконних нормативно-правових актів).

У згаданому контексті доцільно буде відмітити ситуацію, яка сформувалася на міжнародному рівні у зв'язку з рішенням Міжнародного Суду ООН (Гаазького суду) щодо делімітації чорноморського шельфу. Суд підтвердив українську належність самого острова та наявність українських територіальних вод навколо острова, однак разом з тим вирішив, що цей острів не є складовою частиною берегової лінії України внаслідок малих розмірів. Резолютивним висновком суду було корегування ліній морських кордонів між Україною і Румунією, які першопочатково були встановлені Договором про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією від 02.06.1997 р.²⁴

Дане Рішення Гаазького Суду є обов'язковим для України, що зобов'язує державу привести у відповідність до нього нормативні акти, які регулюють правовий режим ліній морських кордонів і території України згідно новим географічним

* Арбітражна угода – це угода сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними в зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні.

координатам. В іншому випадку є підстави говорити про невідповідність актів національного законодавства рішенням міжнародної судової інституції, що вказує на ознаки правового конфлікту в міжнародній складовій правотворчості України.

Керуючись викладеним вище, можливо зробити наступні висновки.

1. Основними правокомпромiсними засобами упорядкування правових конфліктів в міжнародній складовій правової системи України є активізація правотворчості в частині вироблення механізму результативної адаптації міжнародного елемента в правову систему України і рішення та висновки Конституційного Суду України.

2. До правокомпромiсних засобів частково можна віднести і судові прецеденти ЄСПЛ, МКАС та Гаазького суду, які мають двоїсту природу: з одного боку, вони є остаточним рішенням за конкретними справами і застосовуються до аналогічних справ (правокомпромiсний засіб); з іншого боку, такі рішення зобов'язують суб'єктів правотворчості України змінювати законодавство держави, але для цього необхідно мати політичну волю або затратити багато часу. Відсутність відповідних змін породжує ще більші правові протиріччя (внутрішні правові конфлікти) між нормами міжнародної складової законодавства України та нормами, що мають вітчизняне походження, а як наслідок призводять до зовнішніх правових конфліктів, як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівні взаємодії суб'єктів, наприклад, між громадянином та державою.

3. Адаптація міжнародного нормативного елемента до змісту діючих нормативно-правових актів в Україні характеризується формування численних правових колізій (внутрішніх правових конфліктів) через неготовність національного законодавства України до сприйняття міжнародно-правових стандартів регулювання суспільних відносин.

1. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів №2,4,7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 р. № 475/97 // ВВР України. – 1997. – № 40. – Ст. 263. 2. Рішення Європейського Суду з прав людини по справі «Півень проти України» від 29.06.2004 р. // Рішення Європейського Суду з прав людини щодо України. Випуск 1 // Харківська правозахисна група. – Х.: Права людини, 2006. – С. 95-109. 3. Пауцук Т.І. Ефективність юридичних засобів захисту прав людини: загальнотеоретичні проблеми дослідження // Вісник Академії правових наук України. – 2006. – № 1(44). – С. 194. 4. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV // ВВР України. – 2006. – № 30. – Ст. 260. 5. Коломієць Н. Деякі проблемні аспекти виконання рішень Європейського суду з прав людини, винесених проти України [Електронний ресурс] // Юридичний журнал. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3252>. 6. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV. 7. Там само. 8. Там само. 9. Сутрин Д. Основні аспекти входження України в юрисдикційний механізм Європейської конвенції з прав людини // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / За ред. О. Л. Жуковської. – К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004. – С. 851. 10. Рішення Європейського Суду з прав людини по справі «Меріт проти України» від 30.03.2004 р. // Рішення Європейського Суду з прав людини щодо України. Випуск 1 / Харківська правозахисна група. – Х.: Права людини, 2006. – С. 58-80. 11. Пауцук Т.І. Юридичні засоби захисту прав людини: поняття та види // Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – 2005. – № 28. – С. 54. 12. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV. 13. Там

само. **14.** Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17.07.1997 р. № 475/97 // ВВР України. – 1997. – № 40. – Ст. 263. **15.** Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV // ВВР України. – 2006. – № 30. – Ст. 260. **16.** Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №42. – Ст. 492. **17.** Закон України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 р. № 606- XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207. **18.** Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. № 3477-IV // ВВР України. – 2006. – № 30. – Ст. 260. **19.** Фурса С.Я., Фурса Є.І. Науково-практичний коментар до закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». – К.: Видавець Фурса С.Я., 2007. – С. 2. **20.** Євтушенко О.І. Особливості визнання та виконання рішень іноземних судів: Дис... канд. юрид. наук: – К., 2005. – С. 24. **21.** Сліпачук Т. Міжнародний комерційний арбітраж і досвід України // Політична думка. – 1997. – № 4. – С. 118-122. **22.** Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24.02.1994 р. № 4002-XII // ВВР України. – 1994. – № 25. – Ст. 198. **23.** Там само. **24.** Господарсько-процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII // ВВР України. – 1992. – № 6. – Ст. 56. **25.** Закон України «Про ратифікацію Договору про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією і Додаткової угоди до нього у формі обміну листами Міністра закордонних справ України та Міністра закордонних справ Румунії» від 17.07.1997 р. № 474/97 // ВВР України. – 1997. – № 40. – Ст. 262.